

NÉGY EPIZÓD AZ ÉLETEMBŐL FOUR EPISODES FROM MY LIFE

Felméry László

felmeryk@gmail.com

Első epizód. 1944 karácsonya, az ostromgyűrű már bezárult Budapest körül. Szüleimmel, nővéremmel és két öcsémrel a Budai Várban. Édesapámnak baljós sejtései vannak. Az I. világháborúban az olasz fronton harcolt és sebesült meg. Lángszórával fognak innen kifüstölni és megölni minket. Még szilveszter előtt átmentünk a pesti oldalra, az egyik belvárosi közintézmény szilárd boltíves pincelabirintusában találtunk menedékre az épület gondnokának, apám barátjának segítségével. A velünk hozott élelem véges, nagyon is véges készlet volt. Ki számított hosszan elhúzódó ostromra? Rajtunk kívül még három gyermektelen család is itt húzta meg magát. Egyre aggódóbban tekintettek a négygyermekes család egyre szűkülő étkezésére, amikor már nekik is vészesen fogytak a készleteik. De hogy a szüleim hogyan gondolhattak az éhhalál közeledő rémére? Most is összeszorul a szívem. A segítség váratlan oldalról jött. Egy tábori kórház, talán a 10-es számú telepedett be ebbe a viszonylag biztonságos pincerendszerbe. Hogy 70 év távlatából ez a 10-es szám hogyan ugrott be az emlékezetembe, talán csak a pszichológusok tudnának rá magyarázatot. A váratlan segítség azt jelentette, hogy a kórháznak volt ellátmánya, nagyvonalúan nekünk is csurrant-cseppent belőle. A front talán a Nagykörúton lehetett és az attól néhány száz méterre beljebb lévő kórházba bizony állandóan hozták a sebesülteket. Két olyan fiút, mint engem és a 12 éves nagyobbik öcsémet napokon át pórázon tartani a sötét pincezugokban lehetetlen volt, természetesen szüleink sem tudtak felügyelni ránk. Így többször becserkészünk a kórházi területet és szereztünk életre szóló emlékeket. Láttuk, hogy pálinkás butykosok mindig vannak az orvosok keze ügyében, kérdésünkre azt a választ kaptuk, hogy a biztos kezű operációhoz erre szükségük van. Jóval később, már felnőtt korban hallottam a „célzövízről”. Valamikor január 10-e után a szokásosnál is nagyobb nyüzsgés volt a kórház körzetében, természetes, hogy ott volt a helyünk az öcsémrel. A kórházparancsnok, vezető fősebes (egyébként szülész-nőgyógyász), osztogatta a parancsokat. A tábori kórházat átmentik a budai oldalra. Az áttelepülés után néhány nappal hallottuk a dunai hidak felrobbantását. A két fiú most sem nyughatott (szegény szüleink). Óvatosan behatoltunk az elhagyott kórház területére. Nem volt üres. A néhány halotton kívül még pár súlyosan vagy kevésbé súlyosan sérült beteg várt a sorsára. Csak a mozgatható sebesülteket vitte magával a kórház Budára. A súlyosakat vagy az ellenszeglőket hátrahagyták. Viszont gyógyszerek, kötszerek bőven maradtak utánuk. Számunkra azonban abban a pillanatban a legfontosabb az a két katonai kondérban főtt babfőzelék volt, amit szintén hátrahagytak. Hamarosan segélykérő hangok is eljutottak hozzánk innen-onnan az

egy-egy priccsekről. A pince félhomályából egy-egy hang vizet kért, egy másik hang pedig orvosi segítséget várt a két gyerektől. Fiúk! Az Isten szerelmére kötözzenek át, ez naponta szükséges, mert különben elpusztulok. Nem lettem orvos, ma sem tudom miért szükséges a napi átkötözés, de teljesítettem a kérését az útmutatása alapján. A kórház gyógyszerárán volt bőven ultraszeptil sebor, az akkori csodafegyver a sebészetben. És persze lázcsillapító is. Ha lehunyom a szemem ma is látom azt a hasi tájon nagy véres területet. Kezeltünk még egy másik szerencsétlen véres lábat is. És inni s enni (hideg babfőzelék) adtunk néhány szenvedőnek, aki képes volt szót váltani velünk. Érdekes módon víz mindig volt a mély pince részekben. A propos: még sohasem hallottam történetektől vagy hivatalosaktól arról, hogy kitüntették volna a Vízművek akkori dolgozóit az ostrom alatti helytállásukért. Visszatérve a január közepi napokra és akkori tevékenységünkre nem emlékszem, hogy viszolyogtunk volna a véres sebek látványától. Magamat 14 évesen kineveztem kórházigazgatónak, öcsémet pedig segédorvosomnak. Január 18-án a pesti oldalt a Dunáig elfoglalták az oroszok. Pincénkbe is bejöttek és részletesen tájékoztak egy tolmács segítségével. Mivel vízzel tudtuk a vendégeket fogadni, viszonylag barátságosak voltak hozzánk. A tolmács révén a beszélni képes betegektől hallottak orvosi tevékenységemről. Vállvergetés és „brave gyétyi” (derék gyerekek) örzi az 1944/45-ös sorsfordító napok emlékét.

Második epizód. A budapesti ostrom 1945. február 13-án véget ért. Az európai harcok 3 hónappal később májusban befejeződtek. A halottak meggyászolása és a sebek gyógyítása mellett elkezdődött az újjáépítés, nem akármilyen nehézségek közepette. Még két-három éven át az éhezés a mindennapok része volt. Néhány lelkes szervező és intézmény megszervezte a budapesti gyerekek vidékre telepítését rövidebb-hosszabb időre olyan falvakba, ahol élelem bőven volt. Az akció hasznos volt mindkét fél részére. A gyerekeket felerősítették, a paraszti gazdaságok pedig hasznos segítséget kaptak azzal, hogy a gyerekek szívesen részt vettek a mezőgazdasági munkákban. Néhány hetes, nyáron néhány hónapos akcióról volt szó az iskolaév sérülése nélkül. Így kerültem egy dél-baranyai sváb faluba Szepe bácsiék paraszti gazdaságába. Szeretettel befogadtak és részt vehettem az állatok gondozásában. Egyik felejthetetlen emlékem: Szepe bácsi kint a határban dolgozott, én otthon maradtam az állatokra felügyelni. Városi gyerek létemre nagyon szerettem már akkor is az állatokat. Egyik kedvencem a Bokros nevű tehén volt. Nem csoda hát, ha tülettem. Egymás után adtam neki az újabb és újabb friss lucerna

adagokat. Eleinte nagyon kedvesen nézett rám, de azután egyre szomorúbban. Hamarosan észrevettem, hogy a hasa rettenetesen felfúvódott és nem akar kérődni. Ha még egy-két villányi adagot beadtam volna neki lufiként kiszállt volna az istállóból. Éreztem, hogy baj lesz. Szerencsére Szepi bácsi időben hazaérkezett. Azt a németnyelvű káromkodást bár nem érttem, de sohasem felejttem. Ezek után egy zseniális megoldásnak lehettem reszkető tanúja. A tehén szájába keresztbe egy vaskos fadarabot kötözött. Ezzel kényszerítette a marha nyelvét munkára és a kérődzés beindult. Mindketten életben maradtunk. A tehén is, én is. Bár a vasvilla kéznél volt az istálló falánál.

Harmadik epizód. 1956. október 23. Ifjú tanársegédként elsőéves hallgatóimmal gyülekeztünk a Károlyi-kertben abból a célból, hogy tüntetéssel fejezzük ki szolidaritásunkat a testvéri Lengyelország mellett. A poznani felkelés óta Lengyelország lázas állapotba került. Még nem dőlt el, hogy Władysław Gomułka (a lengyel Nagy Imre) reformtörekvéseivel hatalomra kerül-e vagy sem. Csodálatos őszi idő volt és ahol sok fiatal van együtt, ott a hangulat is lelkesítő. Bár volt valami bizonytalanság is a levegőben amiatt, hogy az akkori belügyminiszter Piros László, óránként hol engedélyezte, hol betiltotta a tüntetést. Végül is elindulhattunk a tervezett Bem téri nagygyűlésre. Már sokan és sokféleképpen írásban és szóban megemlékeztek erről a csodálatos napról. Az események hiteles leírása a történészek dolga. Én csak arról a kétéhárom óráról szeretnék írni, amelynek aktív résztvevője voltam és arról az egy-két pillanatról, ami máig él bennem. A lelkes menet halad a Bajcsy-Zsilinszky úton különböző jelszavakat skandalva. Az egyik erkélyről a magyar zászlót lengető fiatal nőért aggódunk, hogy ki ne essen ilyen felhevült állapotban. Talán a Vígszínháznál (akkor Néphadsereg színháza) járhattunk, amikor az áradattal szemben – mint egy hídpillér a folyóval szemben – közénk toppan a járdáról egy magas ősz hajú hadfi, talán a Don-kanyart megjárt főtiszt, és akit elérhetett, azzal kezelt fogott. „Hősök vagytok fiúk, hősök vagytok fiúk!” Akkor döbbsentem rá, hogy alighanem történelmet csinálunk. Ellenkező példa is akadt: Már a Margithídon jártunk, amikor a járdáról egy ősbolsevik férfi szidni kezdte a hallgatóinkat. Szégyelljük magukat, a Szovjetunió a felszabadítónk! A békés menetünkre jellemző, hogy az illetőt nem dobták a Dunába. A Bem-téri eseményeket, úgy, mint a Himnusz, a Szózat, az Írószövetség követelésének pontjait az objektív történészekre bízom. Azonban szeretnék megemlíteni egy utolsó emlékezetes pillanatot. A szobor mögött egy laktanya volt (ma kiegészítő iskola). A nyitott ablakokban kiskatonák, mögöttük tisztek. Közülünk valaki felkiált: „Magyaroknak magyar ruhát, vessük le a gimnasztyorkát!” Azt a magyar hagyományos katonai viselettől teljesen idegen szovjet egyenruhát. A tömeg harsányan átvette a jelszót és lássunk csodát, egy modern sztriptíz alakult ki az ablakokban: a kiskatonák elkezdtek letépní magukról a gimnasztyorkát és mögöttük a tisztek nem avatkoztak közbe. Elsőszülött kislá-

nyom éppen egy évvel korábban október 23-án született. Óbudai lakásunkban már gyülekeznek a nagyszülők. Egy szál gyertya a szülinapi tortán. Nekem ott a helyem. Elbúcsúztam a hallgatóimtól. Innen már hazataláltok, holnap találkozunk az Egyetemen. A holnapból több hónap lett, és sajnos nem mindenkit láthattam viszont. Máig visszatérő fájó gondolat, hogy velük kellett volna maradnom és óvni, vigyázni kellett volna rájuk.

Negyedik epizód. 1991-ben nyugdíjba mentem és egy meglepő, különleges boldogság várt rám. Első nagyapáként az országban gyesre mentem. A menyem a szakorvosi vizsgájára készült, nem maradhatott állandóan a kicsi mellett, csak etetni ugrott haza. Nagymama feleségem még aktív dolgozó volt. Érdekes látvány volt a postás meglepetése, amikor az első gyes-utalást férfíui kezembe kézbesítette. Biztos, hogy egy kised az anyukája vagy a nagymamája kezében van a legjobb helyen, de engedtesék meg még nincs nagyszámú tapasztalat arról, hogy a nagyapák nagyobb odafigyelés, koncentráció képessége vetekedhet az ezerfelé foglalt és szorgoskodó anyukákkal, nagymamákkal. Csodálatos évek kezdődtek. Volt úgy, hogy a nap 12 esetleg 24 órájában együtt lehettem előbb Krisztivel, azután Timikével. Mozart egyik kortárs megjegyezte: Istent látni nem lehet, de hallani igen, amikor Mozart zenéjét hallgatja. Én ezt az állítást kiegészíteném. Igen! Látni is lehet. Ha néhány hónapos, egy évnél mindenképpen fiatalabb kised szemébe nézel még túlvilágról áthozott fényekkel is találkozhatasz. Azután napról-napra ezek a fények átadják helyüket az evilági fényeknek. Minden nappal egyre okosabbak lesznek. Az állandó együttlét különleges kapcsolatot eredményezett. Példák sokasága: Ha egy színező füzet állatrajzos alakjait kellett kiszínezni az egyik színes ceruzával ő a nyuszi jobb fülét én egy másik ceruzával a bal fülét voltam köteles kiszínezni. Órákat töltöttünk a szőnyegen hasalva, míg egy farmot kicsi építményekkel és állatokkal benépesítettük. Ritka alkalom, hogy néha a nagymama is velünk indul sétáin. Amíg zárom a lakás ajtaját, addig ők előre mennek. Mielőtt utolérném őket az utca végénél, kihúzza Timike a kezét a nagymamájából, visszaszalad, és a kezembe kapaszkodik. Persze ez jól esik a gonosz nagyapának. Szegény feleségem! De már megszokta. Szülei panaszkodnak, hogy ha beteg vagy éjjel rosszat álmodik a Paput hívja. No és a csúcs: Karácsony délbén, ünnepi ebéd. Tizennégyen az asztalnál. A kicsi lány a szüksége miatt kimegy a legfontosabb helyiségbe, de csak és kizárólag a Papu törölheti ki a popsiját. Bevallom nagyon büszke voltam annak idején, amikor Pozsgay Imre miniszter a felsőoktatás kiváló dolgozója címmel kitüntette, de ez az eset a popsival minden kitüntetés felülmúlt. A kicsi lány azóta már érettségiző nagylány, de ha valami lelki bánata van, Paput hívja a Várba vagy valamely erdei sétára.

Epilógus. „A hosszú élet titka a boldog házasság!”
(Kopp Mária)